

Łódź, dnia 19 sierpnia 2023 r.

Opinia

Ośrodka Badań Studiów i Legislacji

Krajowej Rady Radców Prawnych

**w przedmiocie wykładni art. 98¹ § 1 k.p.c., a w szczególności co do możliwości
ustalenia wynagrodzenia umownego mediatora w mediacji ze skierowania sądu**

I. Sprecyzowanie problemu prawnego i zakresu opinii

Przedmiotem opinii jest wykładnia aktualnego brzmienia przepisu art. 98¹ § 1 k.p.c., nadanego mu mocą ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 614; dalej zwana „nowelizacją k.p.c. z 9 marca 2023 r.”), w kontekście możliwości ustalenia wynagrodzenia umownego mediatora w mediacji ze skierowania sądu. Taki kontekst regulacji wskazanego przepisu wymaga sięgnięcia do powiązanych z nim przepisów zarówno tego samego aktu prawnego (art. 183⁵ k.p.c.), a także do przepisu art. 5 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1144; dalej w skrócie: „u.k.s.c.”).

II. Analiza prawna

Dla pełnej analizy prawnej opiniowanego problemu w pierwszej kolejności warto zastosować metodę historycznoporównawczą przy wykładni przepisu art. 98¹ § 1 k.p.c. Przepis ten w pierwotnym kształcie stanowił w sposób zwięzły, iż *do niezbędnych kosztów procesu zalicza się koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd*. Został on wprowadzony do k.p.c. mocą art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 172, poz. 1438). Treść przepisu zmieniła się z dniem 7 listopada 2019 r., wraz z wejściem w życie

ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469; zwanej dalej „nowelizacją k.p.c. z 4 lipca 2019 r.”). Dodano wtedy zdanie drugie o następującym brzmieniu: *Przysługujące mediatorowi wynagrodzenie i zwrot wydatków związane z prowadzeniem mediacji nie mogą być wyższe niż określone w przepisach wydanych na podstawie § 4.*

Aktualne brzmienie przepisu uzyskał z dniem 1 lipca 2023 r., wraz z wejściem w życie art. 1 pkt 9 nowelizacji k.p.c. z 9 marca 2023 r. Według tej regulacji *do niezbędnych kosztów procesu zalicza się koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd, jednak w kwocie nie wyższej niż suma przysługującego mediatorowi wynagrodzenia i wydatków podlegających zwrotowi związanych z prowadzeniem mediacji określonych w przepisach wydanych na podstawie § 4.* W uzasadnieniu do projektu tej nowelizacji określono stan regulacji omawianego przepisu sprzed nowelizacji w ten sposób, że w zdaniu 2 art. 98¹ § 1 k.p.c. unormowano jedynie wysokość wynagrodzenia i zwrotu wydatków mediatora ze skierowania sądu, a brakowało oznaczenia limitu zwrotu kosztów mediacji na rzecz strony procesu (Druk numer 2650, Sejm IX kadencji, Uzasadnienie, s. 7). Według tego uzasadnienia: *Intencją projektodawcy jest wyraźne wskazanie, że kwota należnych stronie kosztów związanych z mediacją nie może przekraczać wysokości przysługującego mediatorowi wynagrodzenia i wydatków podlegających zwrotowi związanych z prowadzeniem mediacji określonych w przepisach szczególnych* (Druk numer 2650, Sejm IX kadencji, Uzasadnienie, s. 7). W literaturze prawa procesowego cywilnego w sposób zbieżny z intencją projektodawcy ocenia się efekt wskazanej nowelizacji k.p.c. z 9 marca 2023 r. Uznano w niej, że „dotychczasowe (tzn. sprzed nowelizacji k.p.c. z 9 marca 2023 r. – uwaga S.C.) brzmienie art. 98¹ § 1 KPC wskazuje, że dotyczy on określenia górnej granicy przysługującego mediatorowi wynagrodzenia, a nie określa też granicy w odniesieniu do niezbędnych kosztów procesu w zakresie obejmującym koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd” (tak np. D. Rystał [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1-458¹⁶, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, Nb 9 do art. 98¹; podobnie J. Gołaczyński, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2023, uwaga 2 do art. 98¹).

Po wprowadzonej z dniem 1 lipca 2023 r. zmianie doszło do stworzenia sytuacji przeciwnej do tej wynikającej z poprzedniego brzmienia przepisu w tym sensie, że obecnie w art. 98¹ § 1 k.p.c. wyraźnie unormowany jest limit zwrotu kosztów mediacji, natomiast brakuje w tym przepisie regulacji wysokości wynagrodzenia mediatora i zwrotu wydatków mediatora w mediacji ze skierowania sądu. W odniesieniu do ostatnio wskazanej kwestii obecnie należy sięgać do § 4 analizowanego przepisu i wydanego na jego podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości. W aktualnym stanie regulacji nie budzi wątpliwości limit kosztów mediacji ze skierowania sądu obowiązujący w ramach zwrotu niezbędnych kosztów procesu. Nowelizacja k.p.c. z dnia 9 marca 2023 r. nie usunęła więc wątpliwości z określeniem, czy w mediacji ze skierowania sądu możliwe jest ustalenie wynagrodzenia umownego mediatora, które odbiegałoby od stawek określonych w ww. rozporządzeniu.

O wynagrodzeniu i zwrocie wydatków należnych mediatorowi jest mowa w art. 183⁵ k.p.c., przy czym także ta regulacja ulegała zmianom. Według tego przepisu w jego pierwotnym brzmieniu *mediator ma prawo do wynagrodzenia i zwrotu wydatków związanych z przeprowadzeniem mediacji, chyba że wyraził zgodę na prowadzenie mediacji bez wynagrodzenia. Wynagrodzenie i zwrot wydatków obciążają strony. Z dniem 21 sierpnia 2019 r. mocą art. 1 pkt 57 nowelizacji k.p.c. z 4 lipca 2019 r. dodano § 2 w art. 183⁵ k.p.c., według którego *należności, o których mowa w § 1, mediator pobiera bezpośrednio od stron. Sąd ustala je i przyznaje mediatorowi tylko wówczas, gdy przynajmniej jedna ze stron skierowanych do mediacji przez sąd była zwolniona od kosztów sądowych w zakresie obejmującym należności mediatora, a pozostałe strony nie wypłaciły mediatorowi tych należności w całości.* Zmiana ta wprowadziła zasadę bezpośredniego pobierania należności mediatora od stron, co ma realne znaczenie w wypadku mediacji ze skierowania sądu. Jako wyjątek przewidziano ustalenie i przyznanie tych należności przez sąd jedynie w sytuacji, gdy jedna ze stron skierowanych do mediacji przez sąd była zwolniona od kosztów sądowych w zakresie obejmującym należności mediatora, a pozostałe strony nie wypłaciły mediatorowi tych należności w całości. Taki kształt regulacji kosztów mediacji w praktyce rodził problemy w sytuacji, gdy strona nie była zwolniona od kosztów sądowych, a pomimo to nie uiszczała należnych kosztów*

mediatorowi. W takim wypadku sąd nie ustalał i nie przyznawał kosztów mediacji na rzecz mediatora, co prowadziło do nieuzyskania przez ostatnio wymieniony podmiot należnego mu wynagrodzenia i zwrotu wydatków. Ta wada regulacji stała się przyczyną nadania nowego brzmienia art. 183⁵ mocą nowelizacji z dnia 9 marca 2023 r., kiedy zmieniono treść § 2, a zwłaszcza dodano § 3 i 4 w tym artykule. Według dodanych przepisów należności mediatora w części niewypłaconej przez strony, na wniosek mediatora powinien ustalić i przyznać mediatorowi sąd. We wniosku mediator wskazuje wysokość niewypłaconych należności i zamieszcza oświadczenie o ich niewypłaceniu. W § 4 zamieszczono dodatkowo obowiązek pouczenia stron przez mediatora, przed przystąpieniem do postępowania mediacyjnego, o kosztach postępowania mediacyjnego i sposobie pobrania należności mediatora.

Dla udzielenia ostatecznej odpowiedzi na kluczowe dla opinii pytanie konieczne będzie określenie relacji zachodzących między przepisem art. 98¹ § 4 i wydanego na jego podstawie rozporządzenia oraz art. 183⁵ k.p.c. Do tego zagadnienia trzeba będzie jednak powrócić w dalszej części opinii. Zanim to nastąpi należy jeszcze odnieść się do regulacji zamieszczonej w art. 5 ust. 1 pkt 11 u.k.s.c. Z przepisu wynika, że koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd stanowią jeden z rodzajów wydatków mieszczących się w kategorii kosztów sądowych. Taki charakter nadano kosztom mediacji prowadzonej ze skierowania sądu z dniem 1 stycznia 2016 r. mocą art. 7 pkt 1 ustawy z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (Dz. U. z 2015 r. poz. 1595). Zaliczenie kosztów mediacji do wydatków sądu w ramach ww. nowelizacji stanowiło „zachętę ekonomiczną w celu zwiększenia popularności polubownych metod rozwiązywania sporów” (zob. M. Uliasz [w:] Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz, pod red. P. Feligi, wyd. 3, Warszawa 2020, s. 124). Praktyczne znaczenie tej regulacji, po wprowadzeniu zasady bezpośredniego pobierania należności mediatora od stron mocą nowelizacji k.p.c. z 4 lipca 2019 r., o której była mowa, ujawnia się w sytuacji, w której strona nie uiszcza kosztów mediacji na rzecz mediatora, pomimo że jest do tego zobowiązana albo w razie zwolnienia jej od kosztów sądowych. Wówczas bowiem koszty mediacji ustala i przyznaje mediatorowi sąd, stosując rozporządzenie

wydane na podstawie art. 98¹ § 4 k.p.c. Kosztami tymi obciążone zostaną ostatecznie strony procesu w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Stosownie bowiem do art. 83 ust. 2. u.k.s.c. w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie sąd orzeka o poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa wydatkach, stosując odpowiednio przepisy art. 113 u.k.s.c.

Wykładnia przepisów art. 98¹ § 1 i art. 183⁵ k.p.c., bez uwzględnienia treści art. 5 ust. 1 pkt 11 u.k.s.c., mogłaby w obecnym stanie prawnym uzasadniać tezę, według której wyłączną podstawę do ustalenia wysokości wynagrodzenia mediatora stanowi art. 183⁵ k.p.c., natomiast wysokość wynagrodzenia i zwrotu wydatków ustalona w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 98¹ § 4 k.p.c. jest unormowana wyłącznie na potrzeby ustalenia limitu zwrotu niezbędnych kosztów procesu, stosownie do art. 98¹ § 1 k.p.c. Trzeba przy tym zaznaczyć, że pogląd o dopuszczalności uzgodnienia wynagrodzenia umownego przez strony z mediatorem także w wypadku mediacji ze skierowania sądu był wyrażany w literaturze także przed nowelizacją k.p.c. z 9 marca 2023 r. (zob. S. Hajnrych [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I, pod red. T. Zembrzuskiego, Warszawa 2020, s. 244).

Dokonanie wykładni ww. przepisów art. 98¹ § 1 i art. 183⁵ k.p.c. w połączeniu z uwzględnieniem kontekstu systemowego, tj. w powiązaniu z przepisem art. 5 ust. 1 pkt 11 u.k.s.c. normującym wydatki sądu (w postaci kosztów mediacji ze skierowania sądu) jako jedną z kategorii kosztów sądowych, prowadzi jednak do przeciwnej tezy, którą należy zaakceptować. Zastosowanie dyrektyw interpretacyjnych wykładni systemowej powinno prowadzić do wniosku, iż w mediacji ze skierowania sądu nie można ustalić wynagrodzenia umownego przekraczającego limit określony w ww. rozporządzeniu. Pogląd o ustalaniu wynagrodzenia mediatora w mediacji ze skierowania sądu według stawek rozporządzenia wydanego na podstawie art. 98¹ § 4 k.p.c. wyrażany jest w literaturze (zob. J. Gibiec i G. Kamieński [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, I. Gil, wyd. 32, Legalis 2023, uwaga 5 do

art. 98¹; A. Fruk <Budniak-Rogała> [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, I. Gil, wyd. 32, Legalis 2023, uwaga 9 zd. 1 do art. 183⁵). Przy zastosowaniu dyrektyw interpretacyjnych drugiego stopnia (wykładni systemowej) znaczenie normy art. 98¹ § 1 i 4 k.p.c. trzeba bowiem ustalić tak, by nie pociągało to za sobą istnienia sprzeczności technicznej między normą interpretowaną a normą zamieszczoną w art. 5 ust. 1 pkt 11 u.k.s.c. (zob. o tej dyrektywie J. Wróblewski [w:] W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, Warszawa 1979, s. 444). W razie nieuiszczenia kosztów mediacji ze skierowania sądu przez strony, są one ustalane i przyznawane przez sąd mediatorowi i stanowią wydatek sądowy niemogący przekraczać limitu określonego w rozporządzeniu.

Taka interpretacja wchodzących w grę przepisów jest też uzasadniona w świetle kryteriów aksjologicznych oceny regulacji procesowej, wyróżnionych w nauce procesu cywilnego. W szczególności przedstawione dyrektywy interpretacji wykładni systemowej zapewniają wewnętrzną spójność i logiczną poprawność regulacji procesowej (zob. na temat tego kryterium S. Cieślak, Założenia aksjologiczne postępowania cywilnego – propozycja sformułowania kryteriów aksjologicznej oceny regulacji procesowej [w:] Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4 lipca 2019 r., pod red. S. Cieślaka, Łódź 2020, s. 23). Zapewnienie tej spójności i logicznej poprawności regulacji następuje w ten sposób, że odróżnia się mediację umowną (która opiera się na porozumieniu stron i pozwala założyć, że strony uiszczą koszty mediacji i podejmą próbę zawarcia ugody) od mediacji ze skierowania sądu, w ramach której z góry trzeba założyć wyższe ryzyko nieuiszczenia kosztów mediacji przez strony, a nawet całkowitego braku zainteresowania stron podjęciem próby zawarcia ugody. To ryzyko nie może być przenoszone na mediatora, a zaproponowany sposób wykładni stanowi zabezpieczenie otrzymania przez mediatora należnych mu kosztów mediacji od Skarbu Państwa w wysokości ustalonej w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 98¹ § 4 k.p.c.

Trzeba też uwzględnić charakter kosztów sądowych, które pełnią różne funkcje i - jako instytucja o charakterze publicznoprawnym - nie mogą być modyfikowane mocą czynności uczestników sądowego postępowania cywilnego i innych podmiotów, w tym

mediatora działającego ze skierowania sądu (trzeba pamiętać o szerokim pojęciu strony w rozumieniu u.k.s.c., stosownie do art. 7 tego aktu prawnego), podejmujących działania z woli sądu orzekającego. Warto też podkreślić, że na oznaczenie mediacji ze skierowania sądu używane jest w literaturze także określenie „mediacja sądowa”, które wskazuje nie podmiot prowadzący mediację, lecz podmiot ją inicjujący, czyli sąd orzekający (zob. szerzej na ten temat M. Skibińska, Koszty mediacji w sprawach cywilnych, ADR 2009, nr 3, Legalis). Stosowanie tego określenia wskazuje na zbieżność charakteru tej mediacji (sądowego) i publicznoprawnego charakter kosztów tej mediacji stanowiących rodzaj kosztów sądowych. Jedną z funkcji kosztów sądowych jest funkcja odnosząca się do samego postępowania (W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2020, s. 128), nazywana też funkcją służebną wobec wymiaru sprawiedliwości (P. Feliga [w:] Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz, pod red. P. Feligi, wyd. 3, Warszawa 2020, s. 24 i podana tam literaturę oraz orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego). Funkcja ta w odniesieniu wydatku sądu, jakim są koszty mediacji ze skierowania sądu, polega na wpływaniu na zachowania stron toczącego się postępowania cywilnego, przez zachęcanie ich do skorzystania z polubownego sposobu rozwiązania sporu. Znajduje ona wyraz w stworzeniu gwarancji dla stron, że koszty mediacji nie przekroczą precyzyjnie określonych stawek z rozporządzenia ministerialnego, a w wypadku strony zwolnionej od kosztów sądowych – zapewnieniu nieobciążenia jej kosztami mediacji. Na gwarancyjne znaczenie sztywnego ustalenia w ministerialnym rozporządzeniu kosztów mediacji ze skierowania sądu zwracano już uwagę w literaturze, gdzie uznano, że „w przeciwieństwie do mediacji kontraktowej, w której obowiązuje zasada swobody umów, w tym przypadku należy mieć na względzie ekonomikę procesową i dążyć do zminimalizowania niepewności wysokości kosztów poprzez dokładne określenie taryf” (tak M. Golak, Wynagrodzenie mediatora w postępowaniu cywilnym, ADR 2018, nr 1, s. 7).

III. Wniosek

W konkluzji przeprowadzonej analizy prawnej, będącego przedmiotem opinii zagadnienia budzącego kontrowersje w literaturze prawa procesowego cywilnego, trzeba postawić tezę, iż w mediacji ze skierowania sądu nie można ustalić wynagrodzenia umownego przekraczającego limit określony w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości wydanym na podstawie art. 98¹ § 4 k.p.c. Ograniczenie to ma miejsce w zakresie sprawy, którą sąd skierował do mediacji. Nie dotyczy ono sytuacji, w której strony zamierzają objąć mediacją inne roszczenia występujące w stosunkach między nimi, niewchodzące w zakres sprawy cywilnej skierowanej do mediacji mocą postanowienia sądu.

Opracował Prof. dr hab. Sławomir Cieślak